

nessa varsin perustellusti mukaan keskeisiksi tapahtumiin osallistuneiksi toimijoiksi.

Kirja kiinnostanee suomalaisia tutkijoita laajasti, toimihan Suomi Neuvostoliiton ajatukselta lähteneen Etykin "kätilönä" 1970-luvun alkuvuosina. Teosta voi myös suositella kansalaisjär-

jestöaktivisteille, sillä se tuo selvästi esiin, että hallituksista riippumattomilla ja materiaalisesti usein vähävaraisimmilla vaikuttajaryhmillä todella on vaikutusta epädemokraattistenkin valtioiden politiikkaan.

Sinikukka Saari

Tšekin kansallista historiaa luomassa

Tšekkiläinen *Paseka*-kustantamo on ottanut mittavan historiankirjoituksen haasteen vastaan. Vuoteen 2004 mennessä tämä lähinnä kaunokirjallisuuteen ja historiaan keskittyvä kustantamo aikoo julkaista 19-osaisen historia-teoksen *Velké dějiny zemi Koruny české* (Suuren Tšekin kruununmaiden historian), joka kattaa alueen historian aina vuoteen 2000 saakka. Ensimmäinen, lähinnä esihistoriaa käsittelevä osa julkaistiin vuonna 1999 ja kuluneena vuonna sarjasta ilmestyy sotienväliseen ajanjaksoon keskittyvä 14. osa. Tähän mennessä on julkaistu yhteensä kuusi osaa.

Projekti on jo yli kymmenen vuotta vanha. Pasekan vakiokirjoittajiin kuuluvan Petr Čornejn ja hänen kirjoittajakollegoidensa kiitellyt historian oppikirjat *Dějiny zemi Koruny české I-II* olivat työn alla, joten niiden laajentaminen kattavammaksi yleisesitykseksi tuntui mielekkäältä. Kustantaja ja toimituskunta lähtivät rohkeasti vastaamaan haasteeseen tšekkiläisen historiankirjoituksen täydellistämistä, joka on jäänyt hieman vaillinaiseksi. František Palackýn ja Jan Laichterin klassikot eivät siirry ajallisesti 1500-lukua pidemmälle, ja ne ovat olleet jo pitkään nykykäyttöön soveltumattomia. Myöhempi historiankirjoitus ei ole kyennyt täyttämään aukkoja. Yliopistollisissa oppimateriaaleissa jäätii vuoteen 1945 ja yhdeksänkymmenluvun historiankirjoituksen projektit ovat

olleet vaillinaisia. Niin *Mladá Fronta* kuin *Lidové Noviny*kin kaltaisten isojen lehtitalojen tukemat projektit epäonnistuivat. Samoin tapahtui *Akademian* yritykselle. Viime vuosina Tšekin tasavallassa onkin julkaistu suppeampia sarjoja, (kuten *Libri*-kustantamon) joita on suunnattu selkeästi tiedeyhteisön ulkopuolelle. Vakavaan tutkimukselliseen otteeseen nojautuva historiankirjoitus haki toteuttajaansa. Paseka otti haasteen vastaan ja linjasi projektinsa selkeästi valistuneemman lukijan puoleen. Kustantaja ilmeisesti haluaa, että se tultaisiin muistamaan tšekkiläisen historiankirjoituksen pelastajana ja peruskiven luojana. Ja massiivinen projekti onkin. Mukana on lähes kolmekymmentä kirjoittajaa ja jokainen sarjan osa on noin 800-sivuinen kokonaisuus.

Kun kirjoitetaan näin valtavaa historianteosta, tulee näkökulman valinnasta helposti ongelma. Pasekan valinta on perinteinen. Sarjaa kirjoittavat noin viisikymmenvuotiaat historioitsijat, joiden varsinainen työura on alkanut vasta vuoden 1989 jälkeen. Tuntuu siltä, että linjanveto meneeseen ja historiankirjoituksen uudentaminen on pyritty tekemään pikemminkin kirjoittajien valinnalla kuin itse tutkimuksellisen otteen muutoksella. Teos on jaoteltu kronologisesti merkittävien poliittisten tapahtumien mukaan, mikä tekee siitä varsin kronikanomaisen. Esimerkiksi teoksen seitsemäs osa kattaa vuo-

det 1526-1618, Habsburgeista defenestraatioon. Itsenäisiä osia on kirjoitettu vuosilukujen määräämälle aikavälille tarkastelemaan menneisyyttä enimmäkseen poliittisen tapahtumahistorian kautta. Temaattisempaan tarkastelutapaan ei ole juurikaan kiinnitetty huomiota. Kukin kirjoittaja tosin pyrkii sitomaan jäsen- telyssä oman teoksensa johonkin tutkittavan ajan laajempaan liikkeeseen tai kehtitykseen, mutta tämä on tehty hillitysti kirjoittajien pysyessä tiiviisti oman alueensa tapahtumissa.

Ehkä näin raskasta pakettia ei olisi edes voinut sitoa yhteen, jos koko käsitelty historia olisi tullut temaattisesti jäsentäen. Tiivis kronologinen jaottelu ei kuitenkaan anna tilaa laajempien kokonaisuuksien monipuolisempaan tarkasteluun. Esimerkiksi kulttuuri jätetään kokonaan yhteiskunnallisten kysymysten ulkopuolelle. Ongelma on tiedostettu jo kustantamossa, sillä sarjaan tullaan lisäämään yksi uusi osa, joka käsittelee tšekkiläistä kulttuuria. Erilaisten näkökulmien yhdistäminen samaan teokseen tuntuu olevan edelleenkin lähes mahdoton tehtävä tšekkiläisessä historiankirjoituksessa. On siis olemassa vakavaa historian- tutkimusta ja toisaalla kevyempiä aiheita. Vaikka erilainen näkökulma ei olekaan itseisarvo, tämänkin projektin sisällä olisi ollut mahdollisuuksia toisenlaiseenkin tutkimukselliseen näkemykseen.

Perinteisiin historiantulkitoihin juuttuminen näkyy myös toisaalla. Sotienvälistä aikakautta tarkastellaan kahdessa osassa. Kultaiseksi aikakaudeksi sanotun Masarykin kauden ajan merkitys tšekkiläiselle kansalliselle itsetunnolle on tärkeä, mutta ajanjakso tuntuu olevan myös tabu. Kolmannen ja neljännen toista osan Masarykin hallintokauden ylikorostaminen ja ihailu osoittaa näköalattomuutta omaa his-

toriaa tutkittaessa. Laajaa huomiota ja arvonosoituksia saaneen viidennen osan (Hussiittilaissodat) jälkeen mielenkiintoa herättäneen myös tulkinnat Tšekkoslovakian uudemman historiasta. Roland Barthesin ennustus 1990-luvun alussa tuntuu joskus pitävän paikkaansa. Hän ajatteli, että mennyt sosialistinen aikakausi on kansakunnille liian raskas asia käsiteltäväksi ja tulkinnat menneisyydestä jäävät kulttuuripiirin ulkopuolisille tutkijoille. Tšekin tasavallan historiankirjoituksessa ei ole tapahtunut ainakaan vielä puhdistautumista. Sen sijaan taide, lähinnä elokuvat ja teatteri, ovat käyneet jo jonkin aikaa omaa terapiaansa ja ovat selkeästi tiedettä herkempiä ja kyvykkäämpiä itsetutkisteluun. Pasekan projektin myötä aihetta käsitellään lähestulkoon ensimmäistä kertaa niin laajasti. On tärkeää kansallisen itseymmäryksen kannalta, että tšekit alkavat rakentaa itselleen käsityksen edellisistä kuudestakymmenestä vuodesta.

Velké dějiny země Koruny české on sekä laajuutensa että sisältönsä puolesta varsin poikkeuksellinen tšekkiläinen historiankirjoituksen tuote. Tavallisesti sikkäläisistä teoksista puuttuu viitejärjestelmä lähes kokonaan ja myös sen käyttö on lähinnä viitteellistä. Kirjallisuusluettelot ovat monesti vaillinaisia ja tiedon alkuperää saa ulkopuolinen lähinnä arvailla. Tässä historiateoksessa dokumentointi on kuitenkin varsin kattava ja sen käyttöön on kiinnitetty runsaasti huomiota. Yksittäisten osien kirjallisuusluettelot ovat käsiteltävän aikakauden laajoja bibliografioita, joiden avulla pystyy helposti hankkimaan myös lisätietoa. Muutosta on selkeästi pyrkimys ammatillisempaan tutkimusotteeseen.

Tieteellisyyden korostaminen rajaa lukijakuntaa, mutta valinta on tietoinen. Velké dějiny země Koruny české on haluttu suun-

nata vaativammalle ja suppeammalle lukijakunnalle. Tekijät ovat halunneet tuottaa myös niin sanotusti täydellisen historian-teoksen, joka uppoutuu tulkin-

nassaan pieniin, lähinnä poliittisiin yksityiskohtiin jättämällä laajemmat asiakokonaisuudet rauhaan.

Jussi-Pekka Hakkarainen

Neuvosto-Karjala suunnitelmatalouden toteuttajana

Sari Autio: *Suunnitelmatalous Neuvosto-Karjalassa 1928-1941. Paikallistason rooli Neuvostoliiton teollistamisessa.* Helsinki: SKS, 2002. (Bibliotheca Historica 71)

Aleksanteri-instituutin vuonna 1998 toimintansa aloittanut tutkijakoulu tuotti tämän vuoden alussa ensimmäisen väitöskirjansa. FL Sari Autio, Tampereen yliopistosta, väitteli tohtoriksi Neuvosto-Karjalan metsätaloutta käsittelevällä väitöskirjallaan *Suunnitelmatalous Neuvosto-Karjalassa 1928-1941. Paikallistason rooli Neuvostoliiton teollistamisessa*. Tämä historian väitöskirja tarjoaa eri tieteenaloista kiinnostuneille lukijoille huolellisesti dokumentoidun ja konkreettisen kuvauksen sosialistisen talouspolitiikan toteuttamisesta paikallistasolla. Maantieteilijöinä meitä kiinnostaa erityisesti historioitsijan näkemys paikallisen ja alueellisen tason roolista keskusjohtoisessa taloudessa.

Kirja noudattaa normaalia väitöskirjan rakennetta ja painottuu alussa aiemman tutkimuksen ja metodologisten ratkaisujen esittelyyn. Neuvosto-Karjalan kehitystä tarkastellaan kahdesta näkökulmasta ja kahdessa osassa. Kirja valottaa onnistuneesti suunnitelmatalouden alkutaipaleen kehitystä niin keskushallinnon, Neuvosto-Karjalan kuin kolhoosiyöläistenkin näkökulmasta. Väitöskirjassa käsitellään ensin Neuvosto-Karjalan talouden ja metsätalouden kehitystä yleisesti, minkä jälkeen keskitytään kuvaamaan suunnitelmataloutta

kolhoosiyöläisten näkökulmasta. Monitahoisen kehityksen kuvaaminen on ollut haastava tehtävä, jossa Autio on myös onnistunut. Sekä metsätalous että kolhoosiyöläisten elinolot käsitellään hyvin yksityiskohtaisesti ja perusteellisesti. Kirja tuokin lukijan eteen hätkähdyttävällä tavalla suunnitelmatalouden käynnistämisen ja Neuvostoliiton teollistamisen kovan hinnan yksilötasolla.

Väitöskirjan kiistattomiin ansioihin kuuluu huolellisen arkistotyön avulla noin 40-sivuiseksi liitteeksi koottu ainutlaatuinen taulukkoaineisto, jonka avulla välittyy hyvä kokonaiskuva Neuvosto-Karjalan roolista suunnitelmataloudessa, viisivuotissuunnitelmien toteutumisesta Neuvosto-Karjalassa, metsäteollisuuden kehityksestä sekä työvoimakysymyksestä.

Neuvosto-Karjalan yleistä kehitystä kuvaava ensimmäinen luku esittää havainnollisesti paikallistason ja keskushallinnon ristiriidat ensimmäisten viisivuotissuunnitelmien aikana. Neuvosto-Karjalan suomalaisella johdolla oli 1920-luvulla vankka usko alueen talouden elinvoimaisuuteen ja kehitykseen nimenomaan metsäresurssien turvin. Neuvosto-Karjalassa tavoiteltiin 1920-luvulla puun jalostusasteen nostamista. Keskittymistä tukkipuun ja sahatavaran tuotantoon ja vientiin ei pidetty alueen eikä myöskään koko maan etujen mukaisena. Neuvosto-Karjala ei kuitenkaan pystynyt rahoittamaan vaadittuja investointeja omin voimin. Se olisi tarvinnut